

Geisbühl Tünde

Médiatudatosság fejlesztése a vizuális kultúra tantárgyban

Geisbühl Tünde

Médiatudatosság fejlesztése a vizuális kultúra tantárgyban

*A vizuális kultúra tartalmainak és fejlesztési követelményeinek
integrált, komplex oktatása*

Az a szemléletváltó folyamat, amely a hagyományos művészetre koncentráló rajz tantárgyat az 1995-ös NAT-ban vizuális kultúra tantárggyá alakította, tovább erősödött a 2012-es NAT és kerettanterv céljai és tartalmai által.

A vizuális nevelés legfőbb célja, hogy hozzásegítse a tanulókat a látható világ jelenségeinek és a vizuális alkotásoknak mélyebb értelmezéséhez, megítéléséhez, környezetünk értő alakításához, úgy valósítható meg hatékonyan, ha a vizuális kultúra tantárgy tartalmai közül a kortárs kultúra és a vizuális kommunikáció fejlesztési követelményei hangsúlyosabb szerepet kapnak a tanítási, tanulási folyamatban. Ebből következően a vizuális kultúra tantárgy lényeges céljai, elvei megvalósítása során a médiatudatosság fejlesztése is evidens szerepet kap.

A tantárgy nemcsak a képző- és iparművészet területeinek feldolgozásával foglalkozik, hanem tartalmai közé emeli a vizuális jelenségek, közlések olyan köznapi formáinak vizsgálatát is, mint a tömegkommunikáció vizuális megjelenései, a legújabb elektronikus médiumokhoz kapcsolódó jelenségek, és az épített, alakított környezet.

A tantárgy fejlesztési követelményeiben megjelenő mozgóképkultúra és médiaismeret tartalmak a tanulók saját médiaélményeinek alkotó jellegű feldolgozása által, integrált módon, komplex feladatokba, feladatsorokba, projektekbe ágyazottan valósítható meg leghatékonyabban.

A vizuális nevelés tevékenység-, illetve gyakorlatközpontú, ahol alapvető fontosságú a kreatív szemlélet, azon túl, hogy a tantárgy tartalmainak feldolgozása komplex, folyamat-orientált megközelítésben történjen.

A tantárgy tanításának eredményességét növelő fontos tényező még a probléma-közpon-túság – amikor a feladatok a tanulókat valóban foglalkoztató, életszerű témákhoz, személyes médiaélményekhez, valódi szituációkhoz kapcsolódnak, valamint a kortárs kultúrához való kapcsolódás –, mely által a tantárgy életszerűbbé, hitelesebbé válhat, s a mai valóság tudatosabb szemlélete alakítható ki.

Az itt bemutatásra kerülő tanmenet-(részlet)javaslat az ötödik évfolyam számára készült, s a fenti célokat és elveket igyekszik szem előtt tartani.

A tanmenetrészlet egy lehetséges 13 órára tervezett feladatsort mutat be. Az egyes feladatok többnyire egymásra épülnek, de néhány elemük külön is értelmezhető. Ebbe az egységbe a fejlesztési követelmények és ismeretek a vizuális kultúra mindegyik részterületéről bekerültek. A feladatsor a környezetünkben lévő vizuális jelenségek, terek, tárgyak megfigyelését, értelmezését a hangok tapasztalati élményének segítségével járja körül, támogatva a médiatudatosság fejlesztését is. A művészettörténeti ismeretek, példák az adott vizuális problémákhoz, tartalmakhoz kapcsolódnak.

1. Terek és lakóik

Belső terek – lakások és műtermek fotóinak megfigyelése. Kérdések és válaszok megfogalmazása: vélhetően kik lakják, használják ezeket a tereket, milyen tevékenységet folytatnak, milyen hangokat lehetne hallani az adott térben lévő tárgyak által. Kit, kiket költöztetnének be szívesen egy-egy adott térbe stb. Műalkotások párosítása a műteremfotókhoz (melyik műteremben készülhetett az adott alkotás, pl.: Esterházy műteremfotóinak és Iski Kocsis Tibor, Szabó Dezső, Szabó Ádám, Kokesch Ádám, Csáki László alkotásainak összekapcsolása).

A saját lakásuk egy kiválasztott részének rajza az emlékezet segítségével. Mit tartasz fontosnak? Otthoni feladat, a rajzok összevetése az otthoni térrel, tárgyakkal.

A feladathoz kapcsolódó ismeretek, fejlesztési követelmények, valamint a háttér- és szemléltetőanyagok:

A valóság célirányos megfigyelése. Látványok szöveges leírása, a közlés köznapi és művészi formáinak azonosítása. Önálló vélemény megfogalmazása. Köznapi, családi és művész fotók lakásbelsőkről, két művész projektje Esterházy Marcell, Atelier, Bp., 2007-2010 (műtermekről készített sorozat /mitől válnak műalkotássá ezek a fotók).

<http://www.esterhazymarcell.net/index.php?/projets/atelierbp/> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Pier Pennings, Megszűnt otthon. http://www.ujmuveszETFolyoirat.hu/archiv/2013/2013_julius.pdf (Letöltés: 2013. 12. 09.)

*Zörejek megfigyelése, képi ábrázolása
(a fotókat készítette Geisbühl Tünde)*

2. Reggeli hangok otthon a lakásban

Ráhangolódás: csukott szemmel az osztályba beszűrődő hangok megfigyelése. Egy otthoni reggel hangjainak felidézése, a hangok fizikai, érzelmi minőségének megbeszélése. Az otthonuk alaprajzának elkészítése, majd a rajzon annak a helynek a megjelölése, ahol a hangok keletkeznek, vagy ahol a legerősebben hallhatóak. A jelölés módja tükrözze a hang akusztikai minőségét.

Becsukott vagy bekötött szemmel CD-ről vagy internetes felületről lejátszott zörejek, hangok hallgatása, tudatos megfigyelése, értelmezése. A hangok érzelmi, élmény minőségére figyelve csukott szemmel, mint egy különleges szeizmográf, rajzosan rögzítik a hangok által kiváltott mozgások nyomait.

A feladathoz kapcsolódó ismeretek, fejlesztési követelmények, valamint a háttér- és szemléltetőanyagok:

Valós téri helyzetek felidézése, rajzos megjelenítése, a térhez kapcsolható hangok, mozgások felelevenítése. A médiatudatosság fejlesztése, az auditív jelenségek tudatos megfigyelése, értelmezése által.

Bemutatható épületek alaprajza. (Pl.: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Alaprajz>) (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Hangok, zörejek gyűjthetők egy ingyenes oldalról is: <http://www.audiyou.de> (Letöltés: 2013. 12. 09.).

3-4. Nagyméretű zörejképek létrehozása

Az eddig összegyűjtött hangok, zajok csoportosítása.

Hangot, zajt adó tárgyak segítségével alkalmi „zenekar” létrehozása. A zenekar megszólaltatja, „összeereszti” a kellemes és kellemetlen hangokat, zajokat. A hangok által kiváltott érzések, élmények keltette belső képek megfigyelése. A belső képek, hangcsaták ábrázolása nagyméretű gesztusképeken, csak színnel és formával. Művészettörténeti kapcsolatok feltárása.

Saját zörej-zenekar hangélményének megjelenítése

A feladathoz kapcsolódó ismeretek, fejlesztési követelmények, valamint a háttér- és szemléltetőanyagok:

A hang és a kép együttes alkalmazásának előkészítése. Kellemes és kellemetlen hangok élményének szabad asszociációs feldolgozása vizuális nyelven. Az alkotómunkához kapcsolódva műalkotások megfigyelése, összehasonlítása, csoportosítások.

Az elkészült alkotások alkalmat adnak például az absztrakt expresszionizmusról, a tasizmusról, az akció-festészetről beszélni, vetíteni. (pl. http://en.wikipedia.org/wiki/Abstract_expressionism) (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Bemutathatók még plasztikus alkotások is, pl. Norbert Kricke, <http://musenblaetter.de/artikel.php?aid=8762> (Letöltés: 2013. 12. 09.);

Mark di Suvero, http://www.lalouver.com/html/disuvero_bio.html (Letöltés: 2013. 12. 09.);

Tinguely <http://www.youtube.com/watch?v=S0rVxhYFlwM> (Letöltés: 2013. 12. 09.);

és Galántai György munkái) <http://www.galantai.hu/naplo/HangSzobrok.html> (Letöltés: 2013. 12. 09.).

<http://www.galantai.hu/sound/mp3/performance/Lepesgyokerek.html> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

<http://www.galantai.hu/sound/mp3/performance/Pajta.html> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

5. Idegen a lakásban

A feladat előkészítéseként fontos egyezményes vizuális jeleket, jelzéseket, szimbólumokat gyűjtünk, csoportosítjuk, értelmezzük azokat.

„Amíg nekünk halaszthatatlanul el kell utaznunk, egy külföldi költözik a lakásunkba, ő fog vigyázni az állatainkra, növényeinkre és a dédnagymamára, aki már nehezen kommunikál. Előre el kell készítenünk különböző képi jeleket, amelyek figyelmeztetik a külföldit a fontos helyzetekre, időpontokra, furcsa zajokra, veszélyekre stb.”

A korábban már létrehozott otthonuk alaprajzán bejelölik az elkészített táblák, piktogramok helyét. Amennyiben a jeleket hazaviszik, kipróbálható, ellenőrizhető azok közérthetősége.

A feladathoz kapcsolódó ismeretek, fejlesztési követelmények, valamint a háttér- és szemléltetőanyagok:

A legfontosabb vizuális jelek, jelzések, szimbólumok értelmezése, alkotó használata. Képi utasítások követése, illetve ilyenek létrehozása.

Eperjesi Ágnes piktogramjai, Heti étrend, Főzési tanácsok, Szorgos kezek – tennivalók a házban és a ház körül. <http://www.eperjesi.hu/solo> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Keith Haring <http://www.galleries-bartoux.com/en/artistes/keith-haring.html#.Upu38K2CvIU> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Sipos Eszter http://mutermek.com/festeszet_grafika/sipos-eszter/ (Letöltés: 2013. 12. 09.)

<http://www.esztersipos.hu/hu/munkak/> (Letöltés: 2013. 12. 09.) bemutatható még egyiptomi képi ábrázolás, valamint egyszerű, köznapi jelek pl.: <http://www.plastform.hu/kepek/g-digitalis-matrica1-n.jpg> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Zene élményszerű megjelenítése

gítást pl. zseblámpát és hang, zene lejátszására alkalmas eszközt teszünk. Így a hotel ablakain kiszűrődő színek, fények, hangok új élményt, üzenetet hoznak létre.

6-7-8. Hang-Hotel függőyei

Kedvenc zenei és/vagy filmes élmények hangjainak felidézése, meghallgatása.

„A tervezett hotel szobáiban a választott, felidézett zenék, hangok szólnak. A szobák függőyeit a kiszűrődő hangok színezik és formálják át úgy, hogy azok jellemezzék az ott hallható hangokat, zenét.”

Egy kartondoboz szolgál hotelként, s a kivágott ablakokba függőnyként kerülnek be a transzparens elemek. A doboz belsejébe vilá-

Az elkészült doboz-hotelek titkait egy másik csoport fejtheti meg. Kitalálhatják, hogy az egyes ablakokhoz, függönyökhöz melyik zene, hang tartozik.

A feladathoz kapcsolódó ismeretek, fejlesztési követelmények, valamint a háttér- és szemléltetőanyagok:

Hang és kép együttes alkalmazása, gondolatok megfogalmazása a létrejött üzenetek kapcsán. Zenei, filmes élmények felidézése, s a létrejött személyes tartalmak megjelenítése. A hang és a fény, látvány tudatos alkalmazása támogatja a médiatudatosság fejlesztését.

Szemléltetésként pl. a Textilművészeti triennálék anyaga, pl. a zászlók vetíthetők.

http://bloghely.hu/rose/2012/07/02/textiltriennale_kepgaleria/ (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Nagyméretű kartondobozokból készíthető az épület. A függönyhöz skicc-pausz, sütőpapír, fedő és lazúros festék, ragasztószalagok használhatók, valamint lehet talált tárgyakkól, levelekből, fonalból, növényi szálabból is összeszőni, de használható különböző színű, minőségű textil is.

9-10. Tárgy-mesék

Tárgyinstallációk létrehozása otthonról hozott hétköznapi és/vagy kedvenc tárgyakkól, véletlenszerűen húzott fogalmakra (pl. lebegés, egyensúly, félelem, titok stb.). Az installációkat létrehozó csoportok tárgy-meséket, történeteket fogalmaznak meg a véletlenszerűen egymás mellé került tárgyakkal kapcsolatban.

A tárgyinstallációk fotózása kompozíciós variációk létrehozásával, részletek kiemelésével. A létrehozott tárgybeállítás megfigyelése a térbeli helyzet, forma, arány alapján, és ábrázolási grafikai eszközökkel.

A feladathoz kapcsolódó ismeretek, fejlesztési követelmények, valamint a háttér- és szemléltetőanyagok:

Személyes élmények, elképzelt történetek megfogalmazása tárgyakkal kapcsolatban. A tárgyak térbeli helyzetének, arányainak, plaszticitásának és fényviszonyainak megfigyelése, fotózása, kompozíciós variációk létrehozása, részletek kiemelése és ábrázolása.

Az alkotó munkához kapcsolódóan csendéletek, műalkotások megfigyelése, összehasonlítása. Pl. Holbein, Vermeer képrészletei, és Chardin, Cézanne, Matisse, Picasso, Morandi, Radák Eszter, Bodolóczi Linda, Ráskai Szabolcs tárgyábrázolásai, csendéleteik.

Tárgyinstallációk

11-12-13. Plasztikus hangtérkép készítése

A hang, zene és az építészet asszociatív kapcsolata, összevetése, párhuzamok megtalálása. Gondolatok zenéről, térről és városról, „az építészet mint megfagyott zene”, a tervrajz és partitúra, a hang mint rezgés – a rezgés formáló képessége.

„Egy különleges álom során az a környék, tér, ahol élünk, vagy amit nagyon kedvelünk, átalakul, annak megfelelően, hogy ott milyen hangok hallhatóak, s azok milyen érzést váltanak ki bennünk. Megváltoznak, átalakulnak a már ott lévő formák, méreteik, s újabbnál-újabb elemek keletkeznek és a színeződnek át.”

Összegyűjtött, talált anyagokból, hulladékból 4-5 fős csoportok elkészítik a fentiek szerint egy kedvenc helyük átváltoztatott terét, tér-képét. A térformákat színezik, festik.

Miután elkészült, megrajzolják az alaprajzát, s a felülnézet segítségével ellenőrzik munkájukat.

Egy kiválasztott izgalmas részlet látványának, szabadon választott eszközzel való megjelenítése. Majd egy választott tér-részlet látványának megváltoztatása megvilágítással, és fotózása, képi dokumentálása.

Plasztikus hangtérkép

A feladathoz kapcsolódó ismeretek, fejlesztési követelmények, valamint a háttér- és szemléltetőanyagok:

Téri helyzetek megjelenítése. Térkapcsolatok, térbeli viszonyok, térbeli tagolódások létrehozása, a zenével való párhuzamok felfedezése. Szerkezetek és térmodellek állékonyságának, teherbírásának megfigyelése. Különböző korok és kultúrák épített környezetének vizsgálata meghatározott szempontok alapján. A megvilágítás és a fényviszonyok megfigyelése valós tárgyi, téri, helyzetekben.

Bevezető szemléltetés: a rezgés formáló képessége. (University, Halifax, Canada 2009 <http://www.youtube.com/watch?v=YedgubRZva8&feature=related> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

MOME Doktori Iskolájának zenei kurzusának előadásain alapuló gondolatok zenéről, térről és városról: http://mernoknok.blogspot.hu/470981/ter_i_zene_i_varos (Letöltés: 2013. 10. 29.)

Képek az építészet egy-egy jellegzetes példájáról. <http://en.wikipedia.org/wiki/Architecture> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Különleges kortárs spanyol épületegyüttes http://en.wikipedia.org/wiki/Santiago_Calatrava (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Kortárs képzőművészek által létrehozott terek: Yayoi Kusama, Ivan Navarro, Mátrai Erik, és a kortárs művészet különleges hangzó installációi, terei, szobrai – pl.:

Harry Bertoia: Sonambient (1950) <http://www.youtube.com/watch?v=TtZ3qmGBWEM> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Tonkin-Liu Architects: Singing Ringing Tree (2006) <http://vimeo.com/30184260> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Nikola Basic 1946: Zadar's Sea Organ 2005 <http://www.youtube.com/watch?v=rAbsQtpoKg8&feature=related> (Letöltés: 2013. 12. 09.)

Bruce Neumann: One Hundred Fish Fountain', <http://www.youtube.com/watch?v=CXSRotmymKQ> (Letöltés: 2013. 12. 09.)